

КЛЮЧОВІ ОДИНИЦІ КОНЦЕПТУ "ФІЛОСОФІЯ" "LIFE" ТА "DEATH" У ПОЕЗІЇ ЗБІРКИ УОЛТА УЇТМЕНА "ЛІСТЯ ТРАВИ"

У статті розглядаються ключові лексеми "life" та "death" концепту «філософія» у поетичній збірці Уолта Уїтмена «Лістя трави». Семантика даних іменників під впливом контексту набуває емоційних, експресивних та конотативних відтінків та допомагають досягнути космічний розмах поетичної картини світу Уолта Уїтмена.

Ключові слова: концепт «філософія», ключові слова, поетична картина світу.

Поетична збірка У.Уїтмена «Лістя трави» відзначається глибиною філософського змісту. На думку К. Бруді, унікальність поезії Уїтмена полягає у тому, що вона охоплює епічне та банальне, космічне та повсякденне, світ присутності духу та світ фізичних дій та фактів [1, с.239], тобто все те, що складає проблематику філософського характеру. Уїтмен-гуманіст тонко розумів людину, прагнув проникнути у її внутрішній світ, шукав примирення між духовним світом та гармонією світотворення.

Вивчення складу та функціонування елементів семантичного поля філософського концепту у поезії «Лістя трави» допомагає зрозуміти погляди автора на цілісне людське світобачення. Основними тут є пари категорій «життя та смерть», «смерть та безсмертя», «доля людини та її життєва мудрість» [2, С.36-41].

Найбільш частотною лексемою філософського концепту є ключове слово **life**, яке належить до ядра поля і яке у поезії зазвичай зустрічається у двох моделях **ADJ+LIFE** та **N+OF+LIFE**, представлених наступним чином:

ADJ+LIFE: *mocking life, pensive life, electric life, copious life, vehement life, spiritual life, bold life, infinite life, teeming life, roving life, divine life, innocent life, peaceful life, perennial life, strong life, intense life, immense life* тощо.

N+OF+LIFE: *ecstasy of life, pulse of life, vagary of life, substance of life, breed of life, caresser of life, brine of life, liquid of life, stretch of life, ruler of life, joys of life, ocean of life, scene of life, flag of life, song of life.*

Вживання даних лексем у спільному контексті підтверджує близькість автора до трансценденталістів у їхньому ставленні до життя як до краплини у масштабі вічності, замкненого циклу між народженням та смертю:

Life! *Beyond the light, lighter than light,*

Ethereal, pervading all, essence of forms,

Life of the great round *world, the sun, the stars,* and of man, I, general *soul,*

Here the square finishing, the solid, I the most solid,

Breathe my breath also through these songs [с.494];

Pressing the pulse of the life that has seldom exhibited itself,

Chanter of Personality, outlining what is yet to be, I project the history of the future.

O pulse of my life [3, с.5]!

У двох згаданих прикладах у ролі характерологічного засобу у метафоричних контекстах виступають слова *ethereal*, *pervading* та *pulse*, які разом з ключовими одиницями інших семантичних полів *world*, *sun*, *stars*, *soul* підкреслюють одухотвореність життя, яке, у свою чергу, виступає в ролі центральної світосприймальної метафори, служить виразником художньо-естетичного кредо митця.

Своє відношення до життя Уїтмен визначає наступним чином:

O while I live to be the *ruler of life*, not a *slave* to meet *life* as a *powerful conqueror*,
To these proud laws of the air, the water and the ground,
And nothing exterior shall ever take command of me [3, с.210]!

Досліджуючи смислову глибину поняття життя, У.Уїтмен шукає засоби розширення асоціативного поля ключової лексеми *life*. Розкрити семантичну структуру та концептуальні ознаки цього слова допомагає акцентоване протиставлення опозиційної пари іменників *ruler*, *conquerer*, (сміслові навантаження останнього підсилене прикметником *powerful*) зі словом *slave*. Така опозиція підсилює переконання поета у тому, що, народжуючись, людина стає господарем власного життя; підпорядковуючи собі усі закони природи, вона відкриває життя у його істинній перспективі, думка, яка стала життєстверджуючою, як у концептуальному світосприйнятті поета, так і в художньому вираженні.

Не залишає жодного сумніву той факт, що ключова одиниця *life* у поезії збірки «Листя трави» виступає як етичний стрижень, навколо якого формується моральність людини, чистота її намірів, прагнення до моральних ідеалів. Використання лексеми *life* на метафоричному рівні акцентує увагу читача на спробі автора знайти відповідь на запитання: що таке життя? Прикладами слугують два наступних уривки:

Life, life *an endless march, an endless army*,

Life *immense* in passion, pulse and power,

Cheerful, for freest action form'd under the *laws divine* [3, с.413].

Словосполучення *endless march*, *endless army*, *immense life* та *laws divine* підкреслюють думку Уїтмена про те, що суть життя – це постійний рух, динамічний поступ, якими керують закони божественної сили. Для земної людини життя – це незбагненна таємниця, дар надприродних, божественних сил:

A **myriad-twining life** like *interlacing vines* binds all thy vast demesne,

As some huge ship freighted to water's edge thou ridest into port,

As rain falls from the heaven [3, с.290]...

Додаткового об'єму значення та поетичної сили ключова одиниця *life* отримує завдяки спільному контексту з прикметником **myriad-twining**. Окрім цього, слово набуває нового лексичного оточення завдяки тому, що воно входить до складу художнього образу, створеного порівняннями (*life like interlacing vines...*, *as some huge ship...*, *as rain falls*). Життя постає перед нами всеохоплюючим символом: як виноградна лоза, як краплі дощу, як величезний корабель у нескінченному плаванні незвіданими водами всесвіту.

Для Уїтмена, як і для більшості трансценденталістів, для його концептосфери важливим було досягнути своїм творчим уявленням не тільки життя, але й смерть. Смерть почала здаватися настільки ж важливою, як і життя, тому що тільки смерть,

розчиняючи межі духовності, наближала до вирішення божественної таємниці та вічних протиріч життя. Саме їй поет присвячує наступні рядки:

For fresh as the morning, thus would I chant a song for you

O *sane and sacred death*. All over bouquets of roses,

O *death*, I cover you over with roses and early lilies,

With loaded arms I come, pouring for you,

For you and the coffins all of you O *death* [3, с.266].

Розширена поетична метафора даного уривку, стилістичний повтор вживання ключового іменника *death*, вжитого у формі звертання, семантичний потенціал якого увиразнений епітетами *sane, sacred*, пом'якшують його негативну семантику, додаючи патетичного тону та особливої піднесеності.

У випадках, коли ключове слово *death* вживається в одному контексті з прикметниками емоційно-експресивного забарвлення, останні надають йому емотивно-го компоненту значення. Зафіксовано наступні словосполучення **ADJ+DEATH**, які вживаються у художній канві збірки: *beautiful death, bloody death, risking death, sweet death, sane death, sacred death, lovely death, soothing death, delicate death, great death, heavenly death, smiling death, perennial death* тощо.

Вжиті несподівані епітети (*sweet, lovely, beautiful death* тощо) виявляють відношення поета до феномену смерті, вплив філософії трансценденталізму, особливий підхід до смерті, сповненої таємничості та нерозгаданості:

Come **lovely and soothing death**,

Undulate round the world, serenely arriving, arriving,

In the day, in the night, to all, to each, sooner or later **delicate death** [3, с.278];

Exhale them **perennial sweet death**, years, centuries hence.

Come **sweet death!** O **beautiful death!** In mercy come quickly [3, с. 395].

Дані віршовані рядки несуть велике експресивне навантаження. Високе звучання додають оксюморонні поєднання *sweet, beautiful, lovely, soothing, delicate death*, які допомагають Уїтмену подолати острах смерті людей, наблизити кожному окрему людину до божественного осягнення світу, підійняти завісу над таїнством вічного спокою – смертю. Ці епітети повинні показати смерть, як час забуття, коли відбувається перехід людини у інший світ. Тому ми не відчуваємо у поезії Уїтмена ні меланхолії, ні скорботи, ні примхливої мінливості настроїв.

У творі також неодноразово зустрічається модель **N+OF+DEATH**. Семантика іменників, що входять у дану модель, торкається різноманітних явищ життя та оточення людини:

N+OF+DEATH: *moment of death, fakes of death, freedom of death, thought of death, joy of death, touch of death, whistle of death, roads of death, battles of death, carols of death, pipe of death, flag of death, steams of death, hour of death, land of death, vistas of death, songs of death, sense of death* тощо.

При цьому поняття «смерть» набуває безліч емотивних забарвлень, що допомагає створити образ смерті як, можливо, загадкової, але втішаючої сили, з цілою гамою своїх власних відтінків:

And as to you **Death**, you **bitter hug of mortality**,

I recline by the sills of the exquisite flexible doors,

And mark the outlet, and mark the relief and escape [3, c.102];
And nothing exterior shall ever take command of me,
For not life's joys alone I sing, repeating **the joy of death!**

The **beautiful touch of Death**, soothing a few moments, for reasons [3, c.111].

Як бачимо з вищезгаданих прикладів, лексична одиниця death набуває надзвичайної образності, як компонент метафор, вживаючись як експресивно-стилістичний засіб, що допомагає Уїтменові говорити про смерть, як про останній можливий шлях повернення до гармонії. У його пісні немає безвиході, бо смерть відмовляється від усіх протиріч дійсності, вона – шлях до примирення та безсмертя.

Лексична одиниця death набуває більшого значення завдяки семантичним змінам, які зумовлені її вживанням у метафоричних контекстах, у складі порівнянь, де, часом, вона набуває рис живої істоти, а рамковий повтор текстового уривку сприяє ліричному вираженню:

And again **death, death, death, death.**

*Hissing melodious, neither like the bird nor like my arous'd child's heart,
But edging near as privately for me rustling at my feet,
Creeping thence steadily up to my ears,*

Death, death, death, death, death [3, c.209];

I sing of life, yet mind me well of death:

To-day *shadowy* **Death** *dogs* my steps, my seated shape, and has for years
Draws sometimes close to me, as face to face [3, c.431].

Так, за допомогою дієслів руху (to dog, to draw) та словам (*hissing, edging, rustling, creeping*), емоційно-забарвленого прикметника shadowy, що визначає ключову лексему death, письменнику вдається створити образ смерті, як такої, що підкрадається до людини непомітно та несподівано. Вона віднімає у людини її земне життя, але дарує їй цілощій спокій душі. Смерть, на думку Уїтмена, так само нерозривно пов'язана з життям, як ніч із днем, горе з радістю, трагічна поразка з високою духовною перемогою. Завдяки спільному контекстові лексичних одиниць різних семантичних полів night та death поет постійно кличе читача у заповідну область ночі та смерті, безмежної п'ятми та величного спокою:

Weaving from you, from Sleep, Night, **Death** itself,

A voice from **Death**, *solemn and strange,*

Death, we bow our faces, veil our eyes to thee,

The fair; the strong, the good, the capable [3, c.428].

Особлива експресія та надзвичайна тональність іменника death досягаються тут завдяки тому, що останній входить до складу метафори-персоніфікації “*a voice from* **Death**”, підсилена фонетично схожими прикметниками solemn та strange, які надають поняттю смерті особливої таємничості та незбагненності. З іншого боку, епітети fair, strong, good, capable, вжитих автором у постпозиції до лексеми death, створюють в уяві читача асоціативну паралель з рисами характеру людини, тим самим прагнучи допомогти їй осягнути смерть.

Уолт Уїтмен прославляє життя та любов, але на рівних з ними – смерть та спокій: у діалектичному поєднанні протилежних основ, на його думку, полягає велика

мудрість буття. На рівні лексики це виявляється у константному вживанні опозиційних слів life – death. Наприклад:

Life and Death!

The two old, simple problems ever intertwined,

By each successive age insoluble, pass'd on, to ours today and we pass on the same.

Death or Life! I am then indifferent, my soul declines to prefer [3, с.514].

Поет прекрасно усвідомлює, що земна людина не здатна збагнути повною мірою смерть, однак підійняти завісу над таємницею вічного спокою можливо, адже смерть – це крок у безсмертя. Для більшості трансценденталістів, як і для індивідуальної художньої картини світу Уолта Уйтмена, безсмертя – це час забуття, коли відбувається таїнство перетворення людини у вищу істоту, а саме:

I swear I think there is nothing but **immortality!**

And all preparation is for it and identity is for it and life and materials are altogether for it [с.380]!

Отже, ключові елементи семантичного поля філософського концепту life та death відіграють важливу роль у створенні філософського плану поезії збірки “Листя трави”, у системі зображення авторського світобачення та реалізації художніх інтенцій поета, вони отримують додаткового художнього звучання, стають невід’ємними компонентами індивідуальної картини світу митця.

Література

1. Бродди К. Обзор английской и американской литературы / К. Бродди. – М. : Айрис-Пресс, 2003. – 399 с.
2. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – № 5-6. – С. 36-41.
3. Whitman, Walt. Leaves of Grass. Barnes and Noble Books, New York, 1993. – 602 p.

Mykhasiv T. S. The key words "life" and "death" of the philosophical concept in the book of poetry of Walt Whitman "Leaves of Grass"

The article deals with the key words "life" and "death" of the philosophical concept in the book of poetry of Walt Whitman "Leaves of Grass". The semantics of the above mentioned nouns under the influence of the context gets emotional, expressive and connotative colouring and helps to perceive the cosmic amplitude of Walt Whitman's poetic picture of the world.

Key words: philosophical concept, key words, poetic picture of the world.

Михасив Т. С. Ключевые единицы концепта «философия» "life" и "death" в сборнике поэзии Уолта Уйтмена «Листья травы»

В статье рассматриваются ключевые лексемы "life" и "death" концепта «философия» в поэтическом сборнике «Листья травы». Семантика данных существительных под влиянием контекста приобретает эмоциональные, экспрессивные и коннотативные оттенки и помогает постичь космический размах поэтической картины мира Уолта Уйтмена.

Ключевые слова: концепт «философия», ключевые слова, поэтическая картина мира.